

Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра економічної та соціальної географії

Маковецька Лариса, Ткачук Надія

Методичні вказівки до виконання та захисту випускних кваліфікаційних робіт для здобувачів освіти другого (магістерського) рівня денної та заочної форм навчання ОПШ Середня освіта (Географія. Економіка), спеціальності 014 Середня освіта (Географія), галузі знань 01 Освіта/ Педагогіка

Луцьк – 2023

УДК 911.3:30/33(072)

М 16

Затверджено науково-методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки, протокол № 10 від 21.06.2023 року.

Рецензенти:

Заєць Л. О. – кандидат історичних наук, доцент, начальник навчального відділу Волинського національного університету імені Лесі Українки.

М16 Маковецька Л.О. **Методичні вказівки до виконання та захисту випускних кваліфікаційних робіт для здобувачів освіти другого (магістерського) рівня денної та заочної форм навчання ОПП Середня освіта (Географія. Економіка), спеціальності 014 Середня освіта (Географія), галузі знань 01 Освіта/ Педагогіка / Л. О. Маковецька, Н. М. Ткачук. Луцьк. Волинський націон. ун-т ім. Лесі Українки. 2023. 38 с.**

У виданні вказані вимоги до написання та оформлення випускних кваліфікаційних робіт здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Середня освіта (Географія. Економіка)». Матеріал містить рекомендації науково-педагогічним працівникам, які здійснюють керівництво кваліфікаційними магістерськими роботами (проєктами).

УДК 911.3:30/33(072)

© Маковецька Л. О., Ткачук Н.М. 2023

© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023

ВСТУП

Представлені методичні рекомендації розроблені на основі «Положення про випускні кваліфікаційні роботи (проекти)» (далі Положення) Волинського національного університету імені Лесі Українки з урахуванням специфіки фахової підготовки здобувачів освіти за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Географія. Економіка) другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Написання та захист випускної кваліфікаційної роботи (проекту) за вказаною вище освітньою-професійною програмою визначено як вид підсумкової атестації здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня.

Випускна кваліфікаційна робота – це вид науково-дослідної роботи, яка являє собою індивідуальне та самостійно виконане дослідження, що дає можливість виявити ступінь та рівень наукової підготовки магістра з визначеного фаху.

Згідно Положення магістерська робота повинна представляти закінчену розробку актуальної наукової або прикладної фахової проблеми та відповідати наступним характеристикам:

- бути актуальною, мати новизну, виконуватися на рівні сучасних досягнень науки і техніки;
- мати спрямування на вирішення практичних завдань майбутньої професійної діяльності;
- стимулювати у здобувачів творчий пошук нових пріоритетних наукових рішень;
- вимагати опрацювання спеціальної наукової і методичної літератури;
- передбачати вибір оптимальних рішень на основі застосування математичних методів моделювання з використанням сучасних засобів обчислювальної техніки;
- пов'язуватися з планами наукових досліджень керівника, кафедри, інших наукових підрозділів закладу;
- узагальнювати і розвивати науково-дослідницькі вміння здобувача освіти.

Основа проекту – самостійне наукове дослідження з актуальних проблем, що стосуються здійснення освітнього процесу з географії, економіки; актуальні дослідження у галузі географії, економіки, які мають новизну й можуть бути спрямовані на вирішення практичних завдань майбутньої професійної діяльності вчителя географії/економіки.

Завдання роботи.

У роботі необхідно показати:

- знання спеціальності;
- знання конкретного предмета дослідження;
- уміння одержувати інформацію за допомогою наукових методів;
- уміння осмислити конкретну інформацію;
- загальногеографічну та економічну ерудицію та вміння логічно мислити;
- уміння працювати з науковою літературою;
- загальну грамотність та мовну культуру;
- володіння навичками роботи з комп'ютерною технікою;
- уміння оформляти рукописи.

Виконання роботи має на меті – глибоке й науково правильне вивчення та систематизація окремих питань теорії і практики визначеної проблематики; самостійне оволодіння методами наукового дослідження; закріплення й поглиблення теоретичних знань, одержаних здобувачами освіти на лекційних, семінарських (практичних) заняттях; розробка необхідних наукових та методичних пропозицій, зокрема з методики навчання географії, економіки у закладах загальної середньої, фахової передвищої та вищої освіти.

1. ОСНОВНІ ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ ТА ВИКОНАННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

До основних етапів належать:

- вибір теми та об'єкта дослідження на основі вивчення актуальності проблеми загалом;
- формулювання мети та основних завдань;
- пошук та опрацювання інформації, систематизація літературних, довідкових, статистичних та інших матеріалів;
- складання плану;
- написання тексту та обробка рукопису;
- графічне, картографічне оформлення отриманих результатів;
- подання роботи керівнику на перевірку і допуск до захисту;
- захист випускної кваліфікаційної роботи.

Під час роботи над темою здобувач освіти консультується з науковим керівником. Зокрема, із науковим керівником розробляє індивідуальний план-графік виконання кваліфікаційної роботи із зазначенням усіх етапів та термінів її виконання, який підписує здобувач освіти, науковий керівник та затверджується на засіданні відповідної кафедри. Він складається у двох примірниках, один з яких одержує здобувач освіти, інший зберігається на кафедрі. Зміна плану-графіка виконання допускається тільки за згодою наукового керівника.

У процесі написання магістрант повинен використовувати певні наукові методи дослідження.

Усі наукові методи дослідження поділяють на емпіричні (експеримент, спостереження, опис), теоретичні (аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, індукція, дедукція, пояснення, систематизація, класифікація тощо) та методи моделювання. Розглянемо коротко основні з них.

Експеримент – науково поставлена перевірка штучно викликаного явища в точно врахованих умовах, що дає змогу стежити за його розвитком, керувати ним і, якщо потрібно, відтворювати це явище знову. Експериментальне дослідження складається з таких етапів:

- формулювання наукової гіпотези;
- підготовка завдання, об'єктів та умов для проведення дослідження;
- спостереження за ходом експерименту, вимірювання необхідних параметрів;
- аналіз і узагальнення отриманих результатів;
- формулювання висновків, оцінка теоретичного та практичного значення отриманих результатів.

Спостереження проводиться за заздалегідь продуманим планом, спрямованим на досягнення поставлених завдань. На відміну від експерименту, дослідник не може керувати умовами, а тільки спостерігає, робить вимірювання, описи, які не повинні впливати на хід процесу.

Опис об'єкта дослідження проводиться у процесі вивчення поодиноких об'єктів, щоб одержати найточніші відомості про них.

Аналіз – поділ об'єкта на складові частини.

Синтез – об'єднання окремих елементів системи в єдине ціле.

Абстрагування полягає у відкиданні тих властивостей та рис об'єкта, які перешкоджають його розумінню в «чистому вигляді».

Індуктивний метод – поступовий перехід від окремих тверджень до загальних висновків.

Дедуктивний метод – міркування від загального до часткового.

Наукове пояснення висвітлює зв'язки між предметами (явищами), розкриває принципи та закони їх взаємодії.

Моделювання – метод опосередкованого пізнання, за якого процес, що пізнається, певним чином узгоджується з іншими параметрами системи. Модель – штучний (речовинна або знакова система) чи природний об'єкт, здатний заміщати досліджуване явище на певних етапах вивчення.

Вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду – метод педагогічного дослідження, направлений на аналіз стану практики, виявлення

утруднень і конфліктів, елементів нового в діяльності освітян, ефективності та доступності рекомендацій науки.

У дослідженнях, що проводяться з методики географії, найбільш інформативнішими є теоретичні (аналіз літературних даних та узагальнення наукових, методичних пошуків, дослідницької діяльності провідних фахівців, аналізу, синтезу тощо); емпіричні методи спираються на спостереження у педагогічному процесі та експеримент в межах начального процесу; соціологічні методи, такі як опитування та визначення ефективності застосування певних методичних впливів; методи математичної статистики для підтвердження достовірності отриманих результатів.

1.1. ВИБІР ТЕМИ ТА ПОРЯДОК ПРИЗНАЧЕННЯ І ЗАТВЕРДЖЕННЯ НАУКОВИХ КЕРІВНИКІВ

Перелік тем випускних кваліфікаційних робі (ВКР) формується відповідно професійних завдань, які конкретизовані в освітньо-кваліфікаційній характеристиці відповідно до другого (магістерського) рівня вищої освіти, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка ОПІ Середня освіта (Географія. Економіка), оновлюється та затверджується на початку навчального року на засіданні кафедри економічної та соціальної географії та рішенням вченої ради географічного факультету.

Тема повинна зацікавити, викликати прагнення вивчити її суть. Лише за таких умов у процесі роботи можна практично реалізувати поставлену у роботі головну ідею, зробити свій внесок у розвиток цієї теми, викласти свої уявлення та думки щодо визначеної проблематики. Для спеціальності «Середня освіта (Географія)» у зміст випускної кваліфікаційної роботи, предметом дослідження якої є географічні/економічні явища чи об'єкти, повинні бути включені питання або розділи, що будуть розкривати специфіку педагогічного складника обраної спеціальності, міститимуть аналіз існуючих новітніх педагогічних технологій та їх практичне використання у професійній діяльності.

Здобувачам освіти надається право до 15 вересня вибрати тему та наукового керівника. Зразок заяви про затвердження теми та наукового керівника на ім'я декана факультету подано у Додатку Б. Закріплення за магістрантом конкретної теми та призначення наукового керівника здійснюється до 25 вересня на засіданні кафедри. Довільна зміна здобувачем освіти теми своєї роботи не допускається.

Не пізніше 1 грудня поточного навчального року загальний список тем усіх ВКР, які виконуватимуться на кафедрі, затверджуються вченою радою факультету.

Науковими керівниками ВКР можуть бути висококваліфіковані педагогічні працівники кафедри, як правило доценти, професори. Науковий керівник допомагає здобувачу освіти обрати актуальний напрям кваліфікаційної роботи й ознайомлює із особливостями його написання та захисту; формує разом із магістрантом план-графік виконання дослідження (від вибору теми і до захисту); рекомендує наукову літературу; регулярно консультує і відслідковує хід написання КР; допомагає здобувачеві своєчасно підготувати й подати роботу до захисту в ЕК; формує відгук на кваліфікаційну роботу.

1.2. ВИЗНАЧЕННЯ МЕТИ І ОСНОВНИХ ЗАВДАНЬ

Відповідно до теми здобувач освіти разом із науковим керівником визначає мету, об'єкт, предмет дослідження та основні завдання, які необхідно розв'язати в процесі висвітлення теми випускної кваліфікаційної роботи, та її структуру (Додаток В).

1.3. ПОШУК І ОПРАЦЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ, СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЛІТЕРАТУРНИХ, ДОВІДКОВИХ, СТАТИСТИЧНИХ ТА ІНШИХ МАТЕРІАЛІВ

Інформація з будь-якої наукової теми досить об'ємна, насичена спеціальними термінами та поняттями. Це викликає певні труднощі.

Одночасно з ознайомленням із літературою повинна проводитись її систематизація, а це неможливо без створення картотеки. У тематичну картотеку вноситься опис використаних літературних джерел та Інтернет-ресурсів.

На картці повинні бути записані всі вихідні дані видання. На звороті можна дати короткий опис або записати окремі цікаві для дослідження факти, що містяться в роботі. У верхньому правому та лівому кутах картки залишають вільне місце для нанесення шифрованих позначок під час подальшого систематизування картотеки за темами та алфавітом.

За такого науково обґрунтованого методу роботи з літературою особливо важливо чітко обмежити коло інтересів. Однаково небезпечно як збільшувати його, що призведе до неякісного, неповного опрацювання літератури, так і безпідставно звужувати, результатом чого буде повторний пошук із близької тематики (зайва робота, особливо під час обробки реферативних видань). Тому і науковому керівникові, і випускнику із самого початку треба досить чітко сформулювати кінцеву мету своєї співпраці та спрямованість окремих її етапів.

1.4. СКЛАДАННЯ ЗМІСТУ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Зміст є відображенням структури роботи, під якою розуміють порядок компонування і взаємозв'язок окремих її частин. Сформуванню змісту необхідно на початку роботи, після попереднього ознайомлення з літературними джерелами.

Слід виділити два основних етапи формування змісту:

- 1) складання попереднього варіанта;
- 2) остаточне визначення кінцевого варіанта змісту, оскільки після проведення початкових етапів роботи тема найчастіше зазнає уточнень, завдання роботи отримує більш чітке спрямування.

Зміст ВКР має бути складним і включати: вступ, основну частину (окремі розділи з підрозділами), висновки, список використаних джерел, додатки (Додаток Д).

Складання змісту коригує науковий керівник.

1.5. ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОБСЯГІВ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Обсяги та вимоги до написання випускної кваліфікаційної роботи визначаються випускаючою кафедрою та затверджуються вченою радою факультету на початку навчального року. Загальний обсяг ВКР, що виконується на кафедрі «Економічної та соціальної географії» за спеціальністю 014 «Середня освіта (Географія)» не повинен бути меншим 50 сторінок, але не має перевищувати 80 сторінок друкованого тексту. До цього обсягу не включають список використаних джерел та додатки

Титульна сторінка є обов'язковим структурним елементом роботи (Додаток А).

Анотація (українською і англійською мовами) де зазначають прізвище та ініціали автора і тему роботи; стислий виклад результатів дослідження із зазначенням наукової новизни та наявності практичного значення; ключові слова (подають у називному відмінку, друкують у рядок через кому). Обсяг – не більше 3 сторінки (1900-2000 символів, включаючи пропуски).

Зміст розміщують на початку роботи який повинен відобразити найменування та номери початкових сторінок вступу, усіх розділів, підрозділів та пунктів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У випадку якщо у роботі вжита специфічна термінологія, маловідомі скорочення, нові символи і т. д., вводиться *Перелік умовних позначень, символів, одиниць і термінів*, який друкується двома колонками у яких, ліворуч за абеткою наводять скорочення, праворуч – їх детальне розшифрування. Якщо

спеціальні терміни, символи, позначення і таке інше повторюється менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифрування наводять у тексті при першому згадуванні.

Вступ. Обґрунтовується актуальність теми; мета і завдання; об'єкт і предмет дослідження; елементи наукової новизни; практичне значення одержаних результатів; апробація; обсяг.

За умови проведення педагогічного експерименту у вступі формулюється гіпотеза дослідження.

Обсяг вступу – 2-3 сторінки друкованого тексту.

Основна частина умовно поділяється на складові: теоретико-методична, дослідницько-аналітична та розробка і апробація комплексної програми дослідження. Відповідно випускна кваліфікаційна робота складається як правило з трьох-чотирьох розділів. Рекомендовано розмір розділів та підрозділів робити співмірними.

Перший розділ є теоретичним дослідженням, мета якого – систематизація здобутих знань відповідно до обраної теми. Містить огляд сучасного стану теорії та практичної реалізації проблем, які є предметом дослідження.

Розглядаються такі аспекти проблеми: поняття предмета дослідження – категорії, характеристики, процеси; взаємозв'язок з іншими педагогічними, географічними та економічними категоріями, характеристиками, процесами.

Теоретична частина повинна містити не тільки інтекстову інформацію (інформацію, яка належить іншим авторам, що необхідно зазначати в тексті, з обов'язковим посиланням на авторів або літературне джерело), а й власну думку дослідника щодо конкретного положення. Власне ставлення до інтекстової інформації може виявлятися за допомогою допоміжних конструкцій, наприклад: «не можна не погодитися з думкою...», «слухно вважати», «як стверджують...», «як справедливо вважав...», «ми вважаємо, що...»тощо.

Інші розділи формуються відповідно до теми роботи та вимог, які розроблені випусковою кафедрою до ВКР зі спеціальності «Середня освіта (Географія)».

Так, за рекомендаціями кафедри економічної та соціальної географії *другий розділ* роботи має мати прикладний характер, повинен включати характеристику змістової (географічної) частини, методик, географічних розвідок, запропонованих програм, засобів навчання та методичних особливостей їхнього застосування, опис форм освітнього процесу, технологій, інновацій тощо. Він є основою специфічного педагогічно-географічного дослідження, оскільки присвячений аналізу фактичного стану досліджуваного процесу чи об'єкта та його зв'язків.

Другий розділ може створювати основу і специфічного географічного дослідження, при цьому повинен бути наповненим фактичним матеріалом відповідних результатів визначеного дослідження.

Під час написання ВКР, як правило, необхідно зреалізувати невеликий за обсягом та кількісною вибіркою експеримент, який допоможе перевірити або скоригувати гіпотезу й вирішити задумані завдання, вдосконалити методику формуючого експерименту та підготовлені для його проведення практичні розробки.

Власне, за умови проведення педагогічного експерименту у II розділі висвітлюється характеристика та зміст констатувального етапу експериментального дослідження та може передбачати висвітлення:

- структурованість предмета дослідження;
- можливі напрями/шляхи удосконалення предмета дослідження;
- опис досліджуваної групи (відповідно до принципу конфіденційності);
- опис методів/методики діагностики досліджуваного явища (процесу);
- характеристику предмета дослідження за допомогою системи кількісних і якісних показників;
- критерії, показники і компоненти визначення рівня сформованості предмета у досліджуваних;
- особливості впливу на явище (процес) супровідних аспектів.
- практичні/методичні рекомендації щодо покращення в окремому напрямку дослідження

Бажано результати практичного дослідження цього етапу узагальнювати у вигляді схем, таблиць, діаграм тощо. Розділ складається не менше, як із 2 підрозділів. Обсяг другого розділу – орієнтовно до 20 сторінок.

Другий розділ варто завершувати написанням висновків до другого розділу, в яких дослідник представляє аналіз результатів проведеного констатувального експерименту та висуває практичні/методичні рекомендації щодо вдосконалення досліджуваного явища (процесу). Рекомендований обсяг – не більше однієї сторінки..

Третій (четвертий) розділи – аналітичний із елементами синтезу та аналізу та проведенням педагогічного (формульовального та контрольного етапу) експерименту. В цьому розділі, як правило, відображена основна частина наукового дослідження: безпосередній процес реалізації мети, завдань та перевірки гіпотези, тобто створення експериментальної ситуації (формування внутрішніх й зовнішніх умов, освітнього середовища, у яких здійснювався задум дослідника).

Ці розділи включають також обґрунтовані пропозиції щодо вирішення і досягнення мети дослідження й залежать від специфіки об'єкта та предмета

дослідження, що зумовлено результатами теоретичної та аналітичної частин комплексної роботи.

За умови педагогічного дослідження *третій/четвертий розділ* може бути присвячений висвітленню ефективності запропонованих інновацій (методики, програми, засоби навчання та методичні особливості їхнього застосування, описи форм організації навчально-пізнавальної діяльності учнів, технології тощо), містити методичні рекомендації та авторські розробки.

Якщо другий розділ мав за основу специфічне географічне дослідження, присвячене оцінці природних умов і ресурсів, системі суспільно-географічних чинників тощо, на конкретному матеріалі розкривається теоретико-методологічна та методична спрямованість роботи, висвітлюються основні аспекти функціонування об'єкта на конкретній території. У такій роботі обов'язковим є «методичний розділ», у якому висвітлено застосування матеріалів дослідження в освітньому процесі ЗЗСО, подаються відповідні дидактичні матеріали, розроблені здобувачем.

При підведенні підсумків дослідження у третьому (четвертому) розділі необхідно здійснити всебічний кількісний (у вигляді таблиць, діаграм, схем тощо) та якісний аналіз результатів, показати ступінь досягнення поставленої мети. Рекомендовано матеріали, що не дуже важливі для представлення результатів дослідження, виносити в Додатки. Третій розділ формується до 25 сторінок.

Кожен розділ ВКР, який починають з нової сторінки, має самостійне значення, але всі вони повинні бути логічно підпорядковані основній меті та завданням, спрямованості теми.

Основному тексту кожного розділу може передувати передмова з коротким описом вибраного напрямку.

Кожен із розділів варто завершувати висновками. Вони допомагають робити проміжний підсумок, який є важливим для розгортання подальших міркувань у наступному розділі (або ж мають цінність самі по собі, оскільки означають завершення окремого етапу дослідження). Рекомендований обсяг – не більше однієї сторінки.

У висновках викладаються найважливіші наукові та практичні результати, одержані внаслідок дослідження. За змістом висновки мають бути пов'язані зі структурою роботи і впливати із завдань дослідження. Висновки повинні бути стислими та повною мірою відповідати поставленим завданням. Необхідно зазначати не тільки позитивне, але й хиби та проблеми, а також конкретні рекомендації з їх усунення.

Висновки повинні інформувати про досягнення мети дослідження і виконання конкретних поставлених завдань. Залежно від теми у висновках також формулюються рекомендації щодо вирішення досліджуваної проблеми.

Список використаних джерел – це впорядкований список літератури, в якому бібліографічні записи систематизовані за певною ознакою (алфавітною, хронологічною, тематичною та т. ін.). Найчастіше використовується алфавітна розстановка, тобто в алфавіті прізвищ авторів і заголовків.

Список включає цитовану, згадувану та вивчену автором літературу. Зміст списку визначається автором роботи.

Особлива увага приділяється відображенню літератури останніх 3–5 років, як показник інформованості автора про сучасний стан досліджуваної теми.

Список відображає всі види документів, незалежно від форми (способу) їх представлення та носія (друковані матеріали, географічні карти, електронні носії, інформація віддаленого доступу тощо).

Вказані у списку публікації подають в наступному порядку:

- роботи вітчизняних та іноземних авторів загальному алфавіті, з урахуванням транскрипції написання;
- твори вітчизняних та іноземних авторів іноземними мовами, спочатку латинський алфавіт, потім східні мови, якщо є;
- інформація online;
- статистичні матеріали.

Офіційні та керівні документи рекомендовано виносити на початок списку.

В бібліографічному списку літератури використовується наскрізна нумерація всіх джерел. Наповнення бібліографічного списку визначається автором. При оформленні бібліографічного списку доцільно його назвати «Список використаної літератури» або «Список використаних джерел».

Кількість використаних джерел повинна бути не менше 50 найменувань.

Додатки можуть включати матеріали основного характеру (базові статистичні дані у формі таблиць, діаграм, схем і т. п., щоб не переобтяжувати текстову частину), картографічний матеріал, таблиці допоміжних цифрових даних, ілюстрації, схеми допоміжного характеру тощо. Посилання на додатки в текстовій частині проекту є обов'язковим.

2. ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Випускна кваліфікаційна робота повинна бути виконана й оформлена з додержанням вимог до наукових робіт.

Обов'язковою вимогою до випускної кваліфікаційної роботи є написання її державною мовою, за винятком списку використаної літератури, де

використане джерело записується мовою видання. Цитати з цих джерел наводяться в тексті лише українською мовою.

Текст випускної роботи набирається на комп'ютері на одному звороті аркуша білого паперу формату А4 (210×297 мм). Сторінки обмежуються полями: ліве – 30 мм, верхнє та нижнє – 20, праве – 10 мм. Відстань між заголовком і текстом – 15–20 мм. Шрифт – чорного кольору. Щільність тексту однакова по всій роботі. Сторінка повинна містити не менше 28–30 рядків по 57–60 знаків у кожному (з урахуванням інтервалів). Рекомендована гарнітура – Times New Roman, кегль – 14, інтервал між рядками – 1,5, абзацний відступ 1,25.

Робота має бути надрукована чітко, без помилок і виправлень. Текст може ілюструватися кресленнями, рисунками, схемами, фотографіями, графіками, діаграмами та таблицями. Текст викладають, дотримуючись норм чинного українського правопису (зі змінами і доповненнями 2019 р.), використовуючи стиль ділового мовлення, необхідний для службових документів. Потрібно користуватися усталеною лексикою, наявною в академічних словниках, дотримуватися прийнятої наукової термінології, умовних символів та скорочень, уникати діалектизмів, засобів художнього стилю, нових запозичень тощо.

Випускна кваліфікаційна робота починається з **титульної сторінки** (Додаток А). Вона є першою сторінкою роботи, яку включають до загальної нумерації сторінок, але не нумерують. Далі номер сторінки проставляють у правому верхньому куті аркуша. За титульною сторінкою наводяться послідовно зміст, вступ, розділи в порядку подання, висновки, список використаних джерел, додатки. Всі вони починаються з нової сторінки, а кожен з підрозділів – після закінчення попереднього.

Текст основної частини випускної кваліфікаційної роботи складається з **розділів та підрозділів**. Кожну структурну частину роботи починають з нової сторінки. Заголовки структурних частин роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкуються малими літерами (крім першої великої) з абзацу. В кінці заголовка крапки не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовок підрозділу. Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. В кінці номера повинна стояти крапка, наприклад: «1.3.2.»

(другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовок пункту. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу.

Не допускається розташування назв розділів, підрозділів, пунктів у нижній частині сторінки, якщо після неї міститься лише один рядок тексту.

Відстань між заголовком та текстом повинна бути 3–4 інтервали (за винятком заголовка пункту).

Посилання на літературні джерела в тексті наводяться у квадратних дужках []. Це може бути посилання на джерело загалом або на джерело із зазначенням конкретної сторінки. Запозичені висловлювання обов'язково беруть у лапки (оформлювати у вигляді цитати) та посилатися на першоджерело. Порушення цих вимог може призвести до кваліфікації дій автора як плагіату й до недопуску роботи до захисту.

Наприклад: «Тіньовий сектор економіки України у 1999 р. становив 47 % [14, с. 453]»; «Мікроекономічні наслідки девальваційного шоку для України розглянуті Ю. Біленком у статті [1]»; «Мікроекономічні наслідки девальваційного шоку для України розглянуто у працях Ю. Біленка та М. Павловського [1; 6]»; «Проблеми сучасних міжнародних відносин розглядаються у працях [1; 2; 7]»; «Проблеми сучасних міжнародних відносин розглядаються у працях [1–7]». Цифри у квадратних дужках відповідають порядковому номеру джерела у списку використаних джерел.

У випадку непрямого цитування (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами) потрібно бути уважним щодо думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело; цитування не повинно бути ні надмірним, ні недостатнім. Якщо автор роботи виділяє деякі слова, то обов'язково зазначає це у тексті, наприклад: (курсив наш. – М.Х.), (підкреслено мною. – М.Х.), (розрядка моя. – М.Х.).

Ілюстрації. До ілюстрацій належать креслення, рисунки, схеми, фотографії, графіки, діаграми.

Ілюстрації повинні мати назву, яку розміщують після номера ілюстрації. За потреби ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (текст під рисунком). Ілюстрації і таблиці слід наводити в роботі безпосередньо після тексту за першою згадкою або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації. Ілюстрацію, більшу за формат А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування в тексті або в додатках. Ілюстрації позначають словом «Рис.» або «Мал.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка.

Наприклад: Рис.1.2. (другий рисунок першого розділу). Номер рисунка, його назва і пояснювальні підписи розміщуються послідовно під ним. Якщо в роботі один рисунок, то його нумерують за загальними правилами. Наприклад: Рис.1.1.

Таблиці. У таблицях наводяться цифрові дані. Кожна таблиця повинна мати назву та номер, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту. Назва і слово «Таблиця» починаються з великої літери. Слово «Таблиця» і її номер, що вказує розділ, друкують праворуч. Наприклад: «Таблиця 2.3». Назви не підкреслюють.

Заголовки колонок повинні починатися з великих літер, підзаголовки – з малих, якщо вони становлять одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони самостійні. Висота рядків – не менше 8 мм. Колонку з порядковими номерами рядків до таблиці не включають.

Таблицю розміщують після першого згадування у тексті так, щоб її можна було читати без повороту опалітуреного блоку роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на іншу сторінку. В такому разі зазначають: «Продовження табл.» Таблицю з великою кількістю колонок можна ділити на частини і розміщувати одну частину під іншою в межах однієї сторінки.

Якщо цифрові або інші дані в будь-якому рядку таблиці не наводяться, то в ньому ставиться риска (–). На всі таблиці повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад: «...у табл. 1.2». У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 1.3».

Формули. Формули і рівняння треба виділяти з тексту вільними рядками та позначати певним номером, написаним у дужках. Наприклад: « $T_r = \text{Код} \times \text{Цод}$, (3.1.), де T_r – товарообіг роздрібний; Код – кількість проданих одиниць товару; Цод – ціна одиниці товару». Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів треба наводити безпосередньо під формулою у послідовності, наведеній у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта треба подавати з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки. Вище і нижче від кожної формули потрібно залишити пробіл. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його слід перенести після знака рівності (=) або після знаків плюс (+), мінус (–), множення (\times) або ділення (:).

Формули (якщо їх більше ніж одна) нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Нумери формул пишуть біля правого берега аркуша на рівні відповідної формули у круглих дужках, наприклад: (3.1) (перша формула третього розділу).

Посилання на формули вказують порядковим номером формули в дужках, наприклад «... у формулі (3.1)».

Список використаних джерел. Наукове дослідження завершується списком використаних джерел. Основна вимога до використаних джерел – єдине оформлення і дотримання чинного державного стандарту на бібліографічний опис видань.

Бібліографічний опис джерел та літератури складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної або видавничої справи (Інформація та документація. Бібліографічне посилання: Загальні положення та правила складання: ДСТУ 8302:2015 <http://aphd.ua/pryklady-oformlennia-bibliohrafichnoho-opysu-vidpovidno-do-dstu-83022015/>).

Додатки є продовженням випускної кваліфікаційної роботи та подаються на її прикінцевих сторінках, зазначаючи їх у порядку посилань у тексті.

Кожний додаток починається з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично до тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додатки».

Додатки позначаються послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад: Додаток А, Додаток Б і т. д.

Загальні вимоги щодо оформлення карт (картосхем).

Головні вимоги до написів і підписів усіх типів:

- вони повинні бути чіткими, легко читатися і не перевантажувати карту, тобто не «забивати» зміст карти;

- оформляються акуратним друкованим шрифтом;

- розмір напису має відповідати величині й важливості об'єкту, розмір літер має бути однаковим, проміжки між літерами теж;

- написи не повинні перекривати контури та інші позначення;

- написи назв міст, сіл, невеликих озер та інших об'єктів, які займають на карті невелику площу, розташовують у напрямку паралелей. Якщо на карті паралелі не зображені, написи розташовують паралельно нижній рамці карти. Початок написів цих об'єктів повинен бути поблизу самого об'єкта (написи міст бажано починати праворуч від пунсона. У випадку, якщо напис довгий, можна ставити перші букви, розташувавши його в легенді);

- назви об'єктів, які мають форму кривих ліній, розташовують на самому зображенні об'єктів або вздовж їхнього напрямку;

- назви об'єктів, що мають на карті площинну форму підписують у середині зображення. При цьому літери назви повинні бути розташовані так, щоб сам підпис розкривав чітко форму та розмір об'єкта;

Кордони та межі. Обов'язково наводяться («піднімаються») червоним

кольором: державні, обласні, природних зон, заповідних територій тощо. Необхідно надписувати назви всіх сусідніх країн.

Умовні знаки. Наносячи на контурні карти будь-які умовні знаки, варто дотримуватися тих форм, які прийняті в підручнику й атласах. Особливо важливо стежити за тим, щоб кожен умовний знак був правильно розміщений, тому що помилки щодо цього дуже спотворюють картину розміщення корисних копалин. Треба звертати увагу на ті орієнтири, що допомагають установити розміщення умовних знаків. Основа будь-якого прямолінійного знака повинна бути паралельною паралелям.

Щоб чітко і красиво наносити на контурну карту умовні знаки корисних копалин, можна застосовувати трафарети.

Промислові центри позначають пунсонами. За необхідності пунсони можуть бути розділеними на сектори залежно від переважання частки окремої галузі. Сектори зафарбовують (кольорами, узгодженими із кольорами атласу) чи заштриховують. Іноді замість пунсонів ставлять перші букви назв тих галузей, що є головними для цього центра: машинобудування –М, металургія – Мт, хімічна –Х тощо.

При позначенні на контурних промислових центрів, варто звернути увагу на наступні особливості:

- не слід позначати на картах країн, районів усі центри, нанесені в атласі чи навчальному посібнику. Позначають лише найбільші центри;
- пунсони поділяють на два, три, максимум – чотири сектори, причому позначають лише самі основні галузі виробництва; краще прийняти дві градації діаметрів пунсонів: великі та найбільші промислові центри.

Ареали сільськогосподарських районів оконтурюють тонкою лінією. Сільськогосподарська спеціалізація районів може бути позначена: розфарбуванням, що є трудомістким заняттям; написами на площі ареалу провідних галузей і культур і розфарбуванням прикордонних смуг цих ареалів (з обов'язковим поясненням у легенді значення кожного кольору)

Залізничні магістралі вибирають тільки найголовніші та позначають червоними лініями. Напрямок вантажопотоків – масштабними стрілками, що означатиме різні види вантажів.

Судноплавні ділянки річок позначають потовщеною синьою лінією, порти і пристані – значками «якорів».

Легенда. Під час складання легенди звертають увагу на такі моменти:

- всі умовні знаки карти, за винятком загальноприйнятих, і всі скорочення повинні бути пояснені;
 - кожне нове пояснення потрібно розташовувати в стовпчик з нового рядка.
- Якщо готового «поля» легенди не вистачить, слід продовження легенди перенести

на зворотний бік;

- бажано дотримуватися визначеного порядку щодо пояснення умовних знаків: спочатку умовні знаки, пов'язані з природним середовищем, далі – з галузями промисловості, потім сільського господарства і транспорту.

3. ЗАХИСТ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

3.1. ПОПЕРЕДНІЙ ЗАХИСТ ТА ДОПУСК ДО ЗАХИСТУ

Безпосередній контроль за ходом виконання ВКР здійснює науковий керівник. Два рази на рік він інформує кафедру про успішність виконання завдань випускної кваліфікаційної роботи. У випадку, коли здобувач освіти не справляється із термінами виконання завдань, з причин неорганізованості та недисциплінованості кафедра має право не пізніше як за 20 днів до засідання ДЕК, не допустити студента до захисту випускної роботи, що обов'язково фіксується у протоколі кафедри. Це може бути підставою для службового подання про відрахування студента за невиконання навчального плану.

Визначена проблема обов'язково обговорюється на засіданні членів кафедри за участю керівника випускної кваліфікаційної роботи.

Попередній захист дослідження повинен відбутись згідно встановлених термінів, але не пізніше ніж за 3 тижні до початку роботи ДЕК. Здобувач освіти на попередній захист, який відбувається за участі наукового керівника на випусковій кафедрі, має представити віддрукований та перевірений науковим керівником текст роботи. Захист включає такі процедурні моменти, як – виступ автора про основні положення роботи; обговорення та відповіді доповідача на питання членів кафедри; виступ наукового керівника про якість виконання роботи та можливість її допуску до захисту перед ДЕК. Відповідно після цього кафедра робить висновок про готовність роботи до захисту перед ДЕК, встановлює час для виправлення зауважень та термін подачі роботи, оформленої згідно вимог, на випускаючу кафедру.

Обов'язковим моментом попереднього захисту є обговорення результатів дослідження на факти порушення академічної доброчесності (плагіат, фабрикавання, обман) в кваліфікаційних роботах. Виконавець кваліфікаційної роботи повинен дотримуватися етичних принципів та визначених правил і норм законодавства про авторське право, якими керуються учасники освітнього процесу під час навчання, зокрема – Кодексом академічної доброчесності ВНУ імені Лесі Українки, Положенням про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти і

науково-педагогічних працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Дотримання академічної доброчесності виконавцем кваліфікаційної роботи передбачає: самостійність її виконання; застосування посилань на джерела інформації у разі використання чужих ідей, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати та власний внесок дослідження. Здобувач освіти – автор кваліфікаційної роботи несе відповідальність за відомості, викладені у роботі, ухвалені рішення й правильність приведених розрахунків. Кваліфікаційна робота здобувача освіти допускається до захисту лише після її перевірки за допомогою програмних засобів на плагіат, яка може здійснюється керівником роботи особисто і відповідальною особою від кафедри. Для забезпечення себе від порушень норм академічної доброчесності, здобувач освіти може самостійно здійснити перевірку роботи на плагіат. Детальний порядок здійснення такої перевірки, а також строки і порядок подання робіт на кафедру встановлюються самими випусковими кафедрами з урахуванням вимог Положення, інших затверджених в Університеті нормативних актів та чинних правових актів України. Головною ознакою наявності академічного плагіату у роботі є індекс унікальності (оригінальності) тексту, який розраховується автоматично програмним засобом і представляється у формі згенерованого відповідним програмним засобом звіту. Звіт повинен містити інформацію, яка дає можливість ідентифікувати роботу (тему, ПІБ автора, керівника роботи та/або особи, яка здійснювала її перевірку, назву завантаженого до перевірки файлу тощо) та встановити відсоток унікальності (оригінальності) тексту. Для інтерпретації розрахованого значення індексу унікальності для ВКР другого (магістерського) рівня керуються наступними критеріями: *високий рівень унікальності* (робота допускається до захисту та/або опублікування) – 85-100%; *середній рівень унікальності* (робота потребує уваги з боку наукового керівника (рецензентів, редакторів); може бути повернута на доопрацювання і повторну перевірку – 65-84%; *низький рівень унікальності* (робота потребує особливої уваги з боку наукового керівника (рецензентів, редакторів); очевидно, є потреба у доопрацюванні та повторній перевірці) – 50-64%; *недопустимо низький рівень унікальності* (робота повинна бути відхилена і може бути прийнята до повторного розгляду лише за умов докорінної переробки) – 49 % і нижче. З недопустимо низьким рівнем унікальності ВКР до захисту, як правило, не допускаються. У випадку рекомендації до захисту ВКР з низьким індексом унікальності науковий керівник у своєму відгуку повинен обґрунтувати таку рекомендацію. У випадку прийняття рішення про не допуск роботи до захисту на засіданні кафедри з причини недопустимо низького рівня її унікальності магістрант має право подати письмову апеляційну заяву на ім'я декана свого

факультету. Апеляційна заява подається у триденний термін з моменту, коли автор дізнався чи повинен був дізнатися про прийняття такого рішення. Для розгляду апеляційних заяв студентів за розпорядженням декана створюється апеляційна комісія з повноваженнями на один навчальний рік із числа викладачів факультету у складі: голова комісії, члени комісії, секретар. Загальний склад – не більше 5 осіб. Персональний склад членів апеляційної комісії факультету формується з найдосвідченіших та авторитетних викладачів кафедр факультету. Секретар комісії призначається із навчально-допоміжного персоналу. Строк розгляду апеляційної заяви студента апеляційною комісією не повинен перевищувати 7 днів. Рішення апеляційної комісії може бути оскаржене до ректора, тому до висновків додається записка з аргументованим відстоюванням своєї позиції. Висновки апеляційної комісії зберігаються протягом 5 років.

Висновок про самостійність виконаної роботи (нормоконтроль, заява-засвідчення) додається до переліку обов'язкових документів (Додаток Ж).

Після остаточної перевірки випускної кваліфікаційної роботи науковий керівник підписує її і складає письмовий відгук (Додаток Е). У відгуку зазначається тема ВКР; визначається обсяг тексту, кількість табличного матеріалу, графіків та діаграм, карт, їхня відповідність завданням з усіх розділів роботи; коротко відображаються переваги та недоліки роботи; оригінальність прийнятих рішень та підходів; якість оформлення; загальна грамотність і науковий рівень. Керівник роботи аналізує ступінь самостійності виконання випускної кваліфікаційної роботи, але оцінки не виставляє.

За місяць до захисту та засідання Державної екзаменаційної комісії ВКР передається завідувачу випускаючої кафедри, який вирішує питання про допуск здобувача освіти до захисту, підписує титульний аркуш (Додаток К).

Підписану випускну кваліфікаційну роботу завідувач випускаючої кафедри направляє на рецензію (Додаток З). Склад рецензентів затверджується на засіданні кафедри (під час попереднього захисту роботи) за поданням наукового керівника і формується з фахівців виробництва, наукових установ, а також професорів та доцентів інших вищих навчальних закладів. Співробітники випускаючої кафедри, будь-якого освітнього ступеня не мають права надавати рецензії. Список рецензентів за поданням завідувача випускової кафедри затверджує декан факультету.

У рецензії повинні бути коротко відзначені переваги та недоліки роботи, обсяг, якість її оформлення, відображені уявлення рецензента про загальну, фахову й виробничу підготовку випускника, ступінь його самостійності у процесі виконання роботи, вміння користуватись літературними джерелами. Усі зауваження повинні бути конкретно аргументовані. Рецензент підписує рецензію, обов'язково зазначивши свою посаду, ім'я та прізвище та рекомендує

одну з оцінок «відмінно», «дуже добре», «добре», «достатньо» «задовільно», «незадовільно». Негативне оцінювання роботи не є підставою до її недопуску до захисту перед ДЕК.

Завідувач випускаючої кафедри ознайомлює з рецензією випускника заздалегідь та незважаючи на оцінювання рецензента направляє випускню кваліфікаційну роботу до захисту перед ДЕК.

3.2. ОФОРМЛЕННЯ ДЕМОНСТРАЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ

Рекомендований обсяг демонстраційних матеріалів для випускної кваліфікаційної роботи 5–8 аркушів (або до 10 слайдів презентації) формату А1 з необхідною кількістю табличного матеріалу, графіків і діаграм, карт. Крім того, на захисті бажано демонструвати ілюстрації, фотоматеріали, які допоможуть більш цілісно зрозуміти якість виконаної роботи.

Усі демонстраційні матеріали повинні бути акуратно та грамотно оформлені. Кожному елементу демонстраційних матеріалів має бути приділена увага в доповіді.

3.3. ПРОЦЕДУРА ЗАХИСТУ

До захисту ВКР допускаються здобувачі освіти, які виконали всі вимоги навчального плану. Списки студентів, допущених до захисту, подає декан або керівник навчального підрозділу (Додаток Е).

Безпосередньо на захист мають бути подані такі документи, як – зброшурований примірник випускної кваліфікаційної роботи, у тому числі до нього мають прикладатись подання голові ДЕК щодо захисту (довідка про успішність, висновок наукового керівника, висновок кафедри про виконану магістерську); письмову рецензію із зазначенням оцінки; антиплагіатний висновок; навчальну картку студента; зведену відомість про виконання студентом навчального плану та його успішність, яка завірена деканом факультету.

Магістри зобов'язані представити членам ДЕКу підтвердження своїх публікацій (безпосередньо самі статті, методичні розробки і т. д.).

Захист відбувається у заздалегідь указаній аудиторії, тому доцільно в переддень захисту проаналізувати варіанти розміщення демонстраційних матеріалів.

Процедура захисту включає:

- доповідь студента про зміст та результати роботи;
- запитання до автора;

- оголошення відгуку наукового керівника та рецензента;
- відповіді студента на запитання членів ДЕК та присутніх;
- заключне слово студента;

На захист готують доповідь, яка повинна висвітлювати всі основні моменти роботи й займати не більше 10 хв. Як правило, доповідь складається із трьох чітко відокремлених частин: вступна частина (1,5–2,0 хв), аналіз власних результатів (3,5–4,0 хв) та висновки (1,0–2,0 хв).

Вступна частина містить усю інформацію, необхідну для розуміння роботи. Вона складається з таких частин:

- вступ та стан вивченості проблеми (3–4 речення);
- мета та завдання роботи (3–4 речення);

Завершується вступна частина доповіді реченням на зразок: «Отже, перейдемо до розгляду отриманих даних».

В основній частині доповіді потрібно зосереджувати увагу лише на ключових моментах матеріалу, які дають змогу чітко уявити обсяг проведених досліджень та їх найцікавіші результати.

Під час виступу рекомендується активно використовувати демонстраційні матеріали. Подобиці в доповіді дозволяється опускати. Відповідати на запитання треба лаконічно, по суті.

Під час захисту указку тримають у правій руці, поведінка повинна бути стриманою, одяг – акуратним, мова – чіткою, грамотною, виступ – ясно поділений на окремі частини паузами.

На завершення потрібно подякувати присутнім за увагу.

3.4. ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНИХ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

На оцінку ВКР впливають такі чинники:

- знання спеціальності та предмета досліджень;
- загально-географічна та економ-географічна ерудиція;
- загальна грамотність та мовна культура;
- оцінка рецензента;
- оцінка відповідей на поставлені запитання;
- оцінка оформлення демонстраційних матеріалів та вміння оперувати ними;
- оцінка оформлення роботи.

Оцінювання захисту випускної кваліфікаційної роботи здійснюється у порядку, передбаченому прийнятою в університеті системою контролю знань за 100-бальною з переведенням у шкалу ECTS та розширену лінгвістичну оцінку:

- 90–100 балів (A) – *відмінно* – відмінне виконання з незначними помилками,

– 82–89 балів (B) – *дуже добре* – вище середніх стандартів, але з деякими помилками;

– 75–81 балів (C) – *добре* – в цілому змістова робота зі значними помилками;

– 67–74 балів (D) – *достатньо* – непослідовно викладений матеріал зі значними недоліками;

– 60–66 балів (E) – *задовільно* – виконання відповідає мінімальним критеріям;

– менше 60 балів (FX) – *незадовільно*.

Рішення про оцінку випускної кваліфікаційної роботи приймається на закритому засіданні ДЕК відкритим голосуванням більшістю голосів членів комісії. За умови однакової кількості голосів голос голови комісії є вирішальним.

Перездача випускної кваліфікаційної роботи з метою покращення оцінки не дозволяється.

3.5. ПОРЯДОК І ПРАВИЛА ПОВТОРНОГО ЗАХИСТУ

У тих випадках, коли державна комісія встановлює невідповідність ВКР вимогам державної атестації і оцінюється у «незадовільно», здобувач освіти вважається неатестованим, про що зазначається у протоколі засідання ДЕК. У такому випадку державна комісія вирішує чи може здобувач освіти подати до повторного захисту ту ж випускну кваліфікаційну роботу з доопрацюванням, чи він повинен розробити нову тему, яка встановлюється випускаючою кафедрою.

Здобувач освіти, який не захистив випускної роботи, допускається до повторного захисту протягом трьох років після закінчення університету, але не раніше як під час наступної державної атестації.

Здобувач освіти, який отримав незадовільну оцінку за кваліфікаційне дослідження отримує академічну довідку встановленого зразка та його відраховують з університету.

3.6. ПОРЯДОК ЗБЕРІГАННЯ ВИПУСКНИХ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Випускна робота після захисту зберігається в науковій бібліотеці ВНУ ім. Лесі Українки. Випускнику дозволяється, за його бажанням, зняти копію зі своєї роботи.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра економічної та соціальної географії

На правах рукопису¹

ДОВГУН ОЛЕНА МИХАЙЛІВНА

Спеціальність: _____ « _____ »
код назва спеціальності

Освітня програма _____
назва

Робота на здобуття освітнього ступеня « _____ »

Науковий керівник:
ПОТАПОВА АЛЛА ГЕНАДІЇВНА
кандидат історичних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _____
засідання кафедри _____
від _____ 20_ р.

Завідувач кафедри
(_____) _____
ПІБ

2023

¹ Зазначати тільки для магістерських робіт

Додаток Б

Зразок заяви про затвердження теми та наукового керівника

Деканові (Директору)

_____ (назва факультету/інституту)

Волинського національного університету
імені Лесі Українки

_____ (прізвище, ініціали)

студента (ки) _____ групи
спеціальності _____
освітньо-професійної програми _____

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

Заява

Прошу затвердити тему магістерської роботи (проєкту) _____

_____ Науковим керівником прошу призначити

_____ (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Дата

Підпис

Візи:

Завідувач кафедри

Керівник випускної кваліфікаційної роботи (проєкту)

Додаток В

Завдання на випускню кваліфікаційну роботу

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет (інститут) _____

Кафедра _____

Освітній ступінь _____

Спеціальність _____

(код і назва)

Освітньо-професійна програма _____

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

«__» _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЄКТ)
ЗДОБУВАЧУ ОСВІТИ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проєкту)

Керівник роботи (проєкту)

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

2. Строк подання здобувачем роботи (проєкту)

3. Мета та завдання випускної кваліфікаційної роботи (проєкту)

4. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка

Здобувач освіти

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи (проекту)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Вступ

Розділ I. Теоретичні основи впровадження технологій інтерактивного навчання при вивченні географії в середній школі

1.1.Інтерактивні технології як новітній підхід до організації освітнього процесу в школі.....

1.2.Впровадження інтерактивних технологій в освітній процес у зарубіжній та вітчизняній науково-педагогічній літературі.....

1.3.Сутність і значення використання технологій інтерактивного навчання в процесі вивчення географії.

Висновки до першого розділу

Розділ II. Організаційно-методичні засади впровадження технологій інтерактивного навчання в процесі викладання географії в середній школі

2.1. Особливості застосування інтерактивних технологій на уроках географії.....

2.2. Інтерактивні технології як засіб формування пізнавальних інтересів учнів при вивченні географії.....

2.3. Педагогічні умови використання інтерактивних технологій у процесі вивчення географії в середній школі.....

Висновки до другого розділу

Розділ III. Дослідницько-експериментальна робота з упровадження технологій інтерактивного навчання в процесі викладання географії в середній школі

3.1. Організація дослідницько-експериментальної роботи щодо впровадження технологій інтерактивного навчання в процесі викладання географії в середній школі: мета, завдання, етапність.....

3.2. Аналіз результатів педагогічного експерименту.....

3.3. Методичні рекомендації щодо використання інтерактивних технологій при навчанні географії.....

Висновки до третього розділу

Висновки

Список використаних джерел

Додатки

Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Рецензія
на бакалаврську (магістерську) роботу здобувача освіти

(назва спеціальності, освітньо-професійної програми)

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема бакалаврської (магістерської) роботи _____

Актуальність теми _____

Наявність самостійних розробок автора _____

Практична цінність і основні висновки та рекомендації _____

Наявність недоліків _____

Оцінка рецензента (за розширеною лінгвістичною шкалою («відмінно», «дуже добре», «добре», «достатньо», «задовільно», «незадовільно»)) _____

Рецензент _____

(підпис) _____ (прізвище, посада)

«__» _____ 20__ р.

Додаток Е

Подання голові Державної екзаменаційної комісії

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Подання

голові екзаменаційної комісії щодо захисту випускної кваліфікаційної роботи (проєкту)

Скеровується здобувач освіти _____ до захисту випускної
(прізвище та ініціали)

кваліфікаційної роботи (проєкту) за спеціальністю _____

освітньо-професійною програмою _____
(назва)

на тему: _____
(назва теми)

Випускна кваліфікаційна робота (проєкт) і рецензія додаються.

Декан факультету (директор інституту) _____
(підпис)

Довідка про успішність

_____ за період навчання на факультеті (в інституті)
(прізвище та ініціали здобувача освіти)

_____ з 20__ року до 20__ року повністю виконав
навчальний план за напрямом підготовки (спеціальністю, освітньо-професійною програмою) з таким
розподілом оцінок за: лінгвістичною шкалою: відмінно __%, дуже добре __%, добре __%,
задовільно __%, достатньо __%; шкалою ECTS: А __%; В __%; С __%; D __%; E __%.

Методист (диспетчер) факультету _____
(інституту) _____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

Висновок керівника випускної кваліфікаційної роботи (проєкту)

Здобувач(ка) освіти _____

Керівник роботи (проєкту) _____
(підпис)

«__» _____ 20__ року

Висновок кафедри про випускну кваліфікаційну роботу (проєкт)

Випускна робота (проєкт) розглянута. Здобувач (ка) освіти _____
(прізвище та ініціали)

допускається до захисту цієї випускної кваліфікаційної роботи (проєкту) в ЕК.

Завідувач кафедри _____
(назва кафедри)

_____ (Ініціали, прізвище)
(підпис) «__» _____ 20__ року

ЗАЯВА-ЗАСВІДЧЕННЯ
АВТОРА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Я, ПІБ, _____ (магістр) : моя письмова робота на тему
« _____ » (назва роботи), представлена у
« _____ » (державну екзаменаційну комісію і т.д .)
для публічного захисту, виконана самостійно і без порушення норм
законодавства України про авторське право. Усі запозичення з друкованих та
електронних видань, а також з інших випускних кваліфікаційних робіт
здобувачів вищої освіти оформлені належним чином з посиланням на джерело.
Я ознайомлений(-а) з чинним положенням «Про систему запобігання та
виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів
вищої освіти і науково-педагогічних працівників Волинського національного
університету імені Лесі Українки», згідно з яким виявлення плагіату та/або
критично низький рівень унікальності роботи є підставою для відмови в допуску
її до захисту або відмови у присудженні відповідного ступеня вищої освіти
автору такої роботи.
Я даю дозвіл на розміщення електронної копії своєї роботи в закритому фонді
кваліфікаційних робіт Волинського національного університету імені Лесі
Українки.

Дата

Підпис

Основні терміни

Компетенція – сукупність знань, умінь, навичок та досвіду їх застосування учнем (студентом) у практичній діяльності.

Географічні компетенції – це певні освітні норми, досягнення яких може свідчити про можливість правильного вирішення будь-якого завдання на основі застосування результатів здобутої географічної освіти.

Компетентність – набуте визначеною мірою володіння певною компетенцією, що ґрунтується на об'єктивних можливостях учня (студента) та його особистісному ставленні до такої компетенції.

Компетентність у перекладі з латинської *competentia* означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід. Компетентна у певній сфері людина має відповідні знання та здібності, що дозволяють їй обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній.

Предметно-географічні компетенції учнів(здобувачів освіти): 1) географічні знання; 2) географічні вміння і навички; 3) географічне бачення світу (вміння мислити просторово й комплексно в географічному просторі); 4) емоційно-ціннісне ставлення учня до довкілля і людської діяльності у ньому (погляди, переконання, ідеали й ціннісні орієнтації); 5) досвід творчої діяльності учнів при вивченні географічних об'єктів, процесів та явищ .

Предметно-географічні компетентності – це сукупність набутих географічних знань, умінь і навичок, специфічного географічного мислення та установок учнів, сформованих на певному рівні, що ґрунтуються на здібностях, життєвому досвіді школярів, необхідних для їх оптимальної діяльності у довкіллі, що передбачатимуть наслідки такої діяльності. Необхідною ознакою географічних компетентностей є їх *рівень*, який тлумачиться як ступінь досягнення учнями певної освітньої норми (компетенції) географічного спрямування.

Дидактичні інструменти навчання географії – методи, методичні прийоми, засоби та форми організації навчання.

Методи навчання географії– це упорядкована взаємопов'язана діяльність учителя (викладача) та учня (студента) у процесі навчання географії, спрямована на досягнення навчальної мети.

Під *прийомом* навчання розуміють певну частину (деталь) методу. За характером навчально-пізнавальної діяльності учнів виділяють такі методи навчання, як – пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу навчального матеріалу, частково-пошуковий (евристичний), дослідницький.

Засоби навчання – це різні види джерел знань, які використовуються у навчальному процесі з метою формування в учнів (студентів) відповідних знань, умінь і навичок.

Форми організації навчання – це зовнішній прояв узгодженої діяльності вчителя (викладача) і учнів (студентів), яка здійснюється у встановленому порядку і певному режимі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення про організацію освітнього процесу на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях у Волинському національному університеті імені Лесі Українки (від 29 червня 2022 р., Протокол № 8 Вченої ради від 28. 06. 2022р.).
2. Положення про випускні кваліфікаційні роботи (проекти) у Волинському національному університеті імені Лесі Українки (від 29 червня 2022 року. Протокол № 8 Вченої ради від 28.06.2022р.).
3. Про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки» (від 14 березня 2022 р., Протокол № 3 Вченої ради від 04 березня 2022р.)

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Основні етапи підготовки та виконання випускної кваліфікаційної роботи.....	4
1.1.Вибір теми та порядок призначення і затвердження наукових керівників.....	6
1.2.Визначення мети й основних завдань.....	7
1.3.Пошук та опрацювання інформації, систематизація літературних, довідкових, статистичних та інших матеріалів.....	7
1.4.Складання змісту випускної кваліфікаційної роботи.....	8
1.5. Вимоги до структури та змісту випускної кваліфікаційної роботи.....	8
2.Правила оформлення випускної кваліфікаційної роботи.....	12
3. Захист випускної кваліфікаційної роботи.....	18
3.1. Попередній захист та допуск до захисту.....	18
3.2. Оформлення демонстраційних матеріалів.....	21
3.3. Процедура захисту.....	21
3.4.Принципи оцінювання випускних кваліфікаційних робіт.....	22
3.5. Порядок і правила повторного захисту.....	23
3.6. Порядок зберігання випускних кваліфікаційних робіт.....	23
Додатки.....	24
Список використаних джерел.....	34

ДЛЯ ПОДАТОК

ДЛЯ ПОДАТОК

Навчально-методичне видання

Упорядники

Маковецька Лариса Олексіївна

Ткачук Надія Михайлівна

Методичні вказівки до виконання та захисту випускних кваліфікаційних робіт
для здобувачів освіти другого (магістерського) рівня денної та заочної форм
навчання ОПП Середня освіта(Географія. Економіка), спеціальності 014
Середня освіта (Географія), галузі знань 01 Освіта/ Педагогіка

Друкується в авторській редакції

